

Ekoturizm Faaliyetlerinin Turizm Destinasyonlarına Katkısı: Önlisans Öğrencilerinin Değerlendirmesi

Ceyhun AKYOL^a

^aArtvin Çoruh Üniversitesi, Artvin Meslek Yüksekokulu, Artvin / Türkiye. (ceyhunakyol@artvin.edu.tr)

ÖZ

Makale Geçmişi

Gönderim Tarihi:

28.02.2021

Kabul Tarihi:

30.05.2021

Anahtar Kelimeler

Ekoturizm Faaliyetleri

Destinasyon

Katkı

Makale Kategorisi: Araştırma Makalesi

Bireylerin turizm faaliyetlerine katılma istek ve beklentilerindeki değişimler, turizm endüstrisinde faaliyet gösteren işletmelerin farklı turizm anlayışlarına yönlendirmiştir. Bu doğrultuda turizm faaliyetleri çeşitlendirilmiş, alternatif turizm türleri oluşturulmuştur. Ekoturizm doğanın ve çevrenin ön plana çıktığı, sürdürülebilirlik ve duyarlılık kavramlarının ön plana çıktığı alternatif bir turizm türüdür. Çalışmada bugünün turizm ve aşçılık eğitimi alan öğrencileri, yarın ise potansiyel turizm çalışanı, işletmecisi veya yöneticisi olacak olan öğrencilerin ekoturizm faaliyetlerinin turizm destinasyonlarına olan katkıları ve olumsuz etkileri hakkındaki düşünceleri incelenmiştir. Artvin Çoruh Üniversitesi Artvin Meslek Yüksekokulu Aşçılık Programı öğrencisi olan 12 katılımcı ile gerçekleştirilen çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği uygulanan çalışmada verilere betimsel analiz uygulanmıştır. Çalışma neticesinde katılımcıların ekoturizm anlayışı ile ilgili bilgileri daha çok Genel Turizm dersini aldıktan sonra elde ettikleri, ekoturizmi "çevreye zarar verilmemesi", "yerel halka katkı sağlaması", "dinlenme, gezme ve görme aktiviteleri" gibi düşüncelerle ifade ettikleri tespit edilmiştir. Katılımcılar tarafından ekoturizm faaliyetlerinin destinasyona katkıları; tüm paydaşlara ve özellikle yerel halka katkı sağlaması, çevreyi koruması, turizm çeşitliliğini artırması, sürdürülebilirliğe katkı sağlaması, tanıtım ve çekiciliğe katkı sağlaması ve turizm değerlerinin bilinirliğini artırması şeklindedir. Katılımcılar tarafından ekoturizm faaliyetlerinin destinasyonda oluşturabileceği muhtemel olumsuz etkiler ise; destinasyonun kontrol dışı büyümesi ve gelişmesi, destinasyonun taşıma kapasitesinin aşılmasına sebebiyet vermesi, tahribat ve kirlenme riskinin oluşmasıdır.

ABSTRACT

Article History

Received

28.02.2021

Accepted:

30.05.2021

Keywords

Ecotourism Activities

Destination

Contribution

Article Type: Research Paper

The changes in the desire and expectations of individuals to participate in tourism activities have led businesses operating in the tourism industry to different tourism perception. In this direction, tourism activities have been diversified and alternative tourism types have been created. Ecotourism is an alternative type of tourism, a perception of tourism in which nature and the environment come to the fore and the concepts of sustainability and sensitivity come to the fore. In the study, the thoughts of students who are currently studying tourism and cookery, and who will become potential tourism workers, operators or managers of tomorrow, about the contributions and negative effects of ecotourism activities on tourism destinations were examined. Qualitative research method was used in the study conducted with 12 participants who are students of Artvin Çoruh University Artvin Vocational School Culinary Program. In the study, in which the semi-structured interview technique was applied, descriptive analysis was applied to the data. As a result of the study, it was determined that the participants gained their knowledge about the perception of ecotourism after taking the General Tourism course, and expressed ecotourism with thoughts such as "not harming the environment", "contributing to the local community", "recreation, sightseeing and activities". Contribution of ecotourism activities to the destination by the participants; contributing to all stakeholders and especially the local people, protecting the environment, increasing tourism diversity, contributing to sustainability, contributing to promotion and attractiveness, and increasing the awareness of tourism values. Possible negative effects of ecotourism activities on the destination by the participants are; it is the uncontrolled growth and development of the destination, causing the destination's carrying capacity to be exceeded, and the risk of destruction and contamination.

*Sorumlu Yazar/ Corresponding Author: Ceyhun AKYOL E-Posta: ceyhunakyol@artvin.edu.tr

Önerilen Atıf/ Suggested Citation: AKYOL C. (2021). Ekoturizm Faaliyetlerinin Turizm Destinasyonlarına Katkısı: Önlisans Öğrencilerinin Değerlendirmesi. . Journal of Recreation and Tourism Research, 8 (2), 231-246.

1. Giriş

“Bireylerin ikamet ettikleri veya çalıştıkları yerlerin dışarısına seyahat amaçlı çıkıp turizm işletmelerinin ürettikleri mal ve hizmetleri talep etmeleri ve geçici konaklamaları ile ilgili olay ve ilişkiler bütünü” şeklinde tanımlanan turizm faaliyetleri için boş zaman, gelir ve finansal destek gerekmektedir (Yeşiltaş, 2018, s.4; Kozak, Kozak ve Kozak, 2015, s.5). Boş zaman, gelir ve finansal destek unsurlarını bir araya getiren birey veya bireyler merak, iş, inanç, sanat, eğitim, dinlenme, eğlenme, spor, sağlık, gösteriş, akraba ziyareti, kongre gibi amaç ve isteklerle seyahat etmekte ve turizm faaliyetlerine katılım göstermektedir (Gümüş ve Dilek, 2018, s.36).

Bu seyahatler daha çok deniz, kum ve güneş unsurlarını içerse de; standartlaşan ürünler, işletmelerin her yıl aynı konsepti yansıtması, tüketici beklentilerindeki değişimler gibi etkenler birey, işletme ve pazarları yeni ve farklı turizm anlayışları arayışına sokmuştur. Diğer yandan; sanayileşme ve çevre kirliliğinin artması artan sanayileşme hareketleri, çevre kirliliğinin çoğalması, gürültü ve trafik sorunu gibi sebepler turizm faaliyetlerine katılan kişilerin tatil tercihlerinde değişiklik yapmaları yönünde de etkili olmuştur (Kuşluvan ve Eren, 2009, s.75).

Tüm bu gelişmeler doğrultusunda, tüketici davranışlarındaki değişiklikler ve turizm faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi kapsamında pazar ve ürünlerde farklılaştırma yapılması gerekliliği ortaya çıkmış, özellikle son yıllarda alışılmış tatil anlayışı yerini doğa temelli, çevrenin ve yeşilin ön planda olduğu faaliyet ve organizasyonlar tercih edilmeye başlanmıştır (Öztürk, 2009, s.76). Özellikle artan çevre bilinci ve kitle turizmine yönelik ilgi ve tutumun azalması, alternatif turizm türlerinin daha çok bilinmesine, ilgi gösterilmesine, ekoturizm faaliyetlerinin daha çok tercih edilmesine olanak sağlamıştır.

2. Literatür Taraması

Günümüz şartlarında değişen tüketici istek ve beklentileri, gelişen seyahat ve ulaşım koşulları bireyleri kitle turizminden uzaklaştırmış, dinlenme, rahatlama, macera, keşif, boş zaman değerlendirme gibi alternatif turizm türlerine yönlendirmiştir (Albayrak, 2013, s.31). Bu alternatif türler arasında ekoturizm; doğayı, kültürü ve çevreyi koruyan, sosyal, kültürel, tarihi ve turistik değerleri gelecek nesillere bozulmadan aktarmayı amaçlayan bir turizm anlayışı olarak ortaya çıkmıştır (Haberal, 2015, s.21). Turizmde sürdürülebilirlik arayışları ve çevresel duyarlılıkla birlikte gelişim gösteren ekoturizm anlayışı “doğal alanlara duyarlı, çevre koruma ve yerel halkın refahını gözetme amaçlı yapılan bir seyahat” olarak ifade edilmektedir (Kahraman ve Türkay, 2014, s.45).

Dünya Turizm Örgütü (WTO), Uluslararası Ekoturizm Topluluğu (TIES), Ekoturizm ve Sürdürülebilir Turizm Derneği (ESTD) gibi kurum ve kuruluşların ekoturizm tanımlarında; mevcut kaynakları korumak, sürdürülebilir turizm kalkınması oluşturabilmek, çevreyi ve yerel halkın refahını gözetmek, sosyal ve kültürel bütünlüğü korumak gibi ifadeler yer almaktadır (TIES, 2021; UNWTO, 2021; ESTD, 2021; Karadeniz, Kabacık ve Sarı, 2018, s. 324).

Dünya ve Türkiye genelinde ilgi gören bir alternatif turizm türü olan ekoturizm anlayışının hedefleri arasında; doğal görünümün korunması, doğal kaynakların temiz kullanılması, atıkların azaltılması, biyolojik çeşitliliğin ve tarım arazilerinin korunması yer almaktadır (Çiçek, 2012, s.82). Bu düşünce doğrultusunda, destinasyonların çevresel, sosyal ve kültürel gelişimlerine katkı sağlamayı amaçlayan ekoturizm anlayışı, dünyada ve Türkiye’de turizmle ilgili gerçekleştirilen ve planlanan birçok politika ve program içerisinde yer almakta ve teşvik edilmektedir (Ödemiş ve Hassan, 2019, s.60).

Dünya genelinde 1980’li yıllardan itibaren gelişme gösteren ekoturizm anlayışına yönelik olarak, Dünya Turizm Örgütü 2000 yılını “Eko Turizm Yılı”, Birleşmiş Milletler ise 2002 yılını “Dağlar Yılı” olarak ilan etmiştir (Bozok ve Yılmaz, 2008, s.111). Türkiye’de ise 90’lı yıllardan itibaren dikkate alınan ekoturizm anlayışı ile ilgili Kültür ve Turizm Bakanlığı ile sivil toplum kuruluşları çevreyi korumaya yönelik çalışmalar gerçekleştirmiş, ekoturizm anlayışının gelişmesine katkıda bulunan projeler üretmiştir (Yüksek, 2013, s.43).

Koruma, etik, sürdürülebilirlik, eğitim, toplum faydası gibi kavramları temel edinen ekoturizm, faaliyetleri ve uygulamalarıyla özellikle az gelişmiş ülkelerde ekonomik kalkınma için önemli bir araç olarak görev üstlenmiştir (Dağdelen ve Çingilbel, 2021, s. 134).

Destinasyonların sahip olduğu çekim unsurları arasındaki doğal çekicilikler kapsamında değerlendirilen ekoturizm çekicilikleri ve faaliyetleri, bölgedeki turizm etkinliklerinin gelişmesine, yöresel ve bölgesel gelişime katkı sağlayan, turistik ziyaretlere olumlu yönde etki eden faktörler arasında yer almaktadır.

3. Yöntem

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmada, Genel Turizm dersinin alt konularından olan alternatif turizm kapsamında önlisans öğrencilerinin ekoturizm faaliyetlerinin destinasyona katkısı ile ilgili düşüncelerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma soruları doğrultusunda ekoturizm kavramının öğrencilerde çağrıştırdığı olumlu ve olumsuz algının belirlenmesine çalışılmış, alternatif turizm genelinde ve ekoturizm özelinde destinasyona katkıları tespit edilmiştir.

Konu ile ilgili öğrenci düşüncelerine başvurulmasının temel sebebi, turizm eğitimi almış veya almakta olan bireylerin alternatif turizm türleri ile ekoturizm konusuna olan yaklaşımlarının bilinebilmesi, muhtemel yerel, bölgesel veya ulusal çapta konu ile ilgili atılacak herhangi bir adımda (planlama, program, proje) turizm öğrencilerinin düşüncelerinin de dikkate alınmasını sağlayabilecek bir materyale ulaşılabilmesinin sağlanmasıdır. Ayrıca ilgili öğrenciler bugünün mevcut turizm öğrencisi, yarının potansiyel turizm çalışanı, işletmecisi veya yöneticisidir. Mevcut öğrencilerin turizm endüstrisinin genelinde veya ekoturizm faaliyetleri özelinde istihdam edilen bir birey olma potansiyeli bulunmakla birlikte, turizm işletmecisi veya turizm yöneticisi olma ihtimalleri de söz konusudur. Dolayısıyla konu ile ilgili öğrenci düşüncelerinin incelenmesi önem arz etmektedir.

Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı çalışmada bir konuyu aydınlatma, konuya dikkat çekme, bireysel anlamları ortaya çıkarma ve anlamlandırma düşüncesiyle fenomenoloji tekniği tercih edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s.72).

3.2. Çalışma Grubu

Amaçlı örnekleme yöntemi ile tespit edilen çalışma grubu, Artvin Çoruh Üniversitesi Artvin Meslek Yüksekokulu Otel, Lokanta ve İkram Hizmetleri Bölümü Aşçılık Programı'nda 2020-2021 eğitim-öğretim güz yarıyılında Aşçılık Programının 1. sınıfına kayıtlı ve Genel Turizm dersini alan öğrencilerden oluşmaktadır.

Turizm ve turizmle ilgili temel kavramları öğretmeyi amaçlayan, üniversitelerin turizm önlisans ve lisans bölümlerinin müfredatlarında genellikle 1. sınıflarda yer alan Genel Turizm dersinin içeriğinde; turizm hareketlerinin sınıflandırılması, turizmin gelişmesine etkileyen faktörler, turizm arzı ve talebi, turizm pazarlaması, turizm politikası, turizm planlaması, geleceğe yönelik beklentiler gibi konular bulunmaktadır (Artvin Meslek Yüksekokulu, 2021).

Turistik ürün çeşitlendirmesi ve alternatif turizm konusu Genel Turizm dersinin içeriklerindedir. Alternatif turizm kapsamında öğrencilere yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası ölçeklerde turistik ürün çeşitlendirmesi ile ilgili bilgiler verilmekte, destinasyonların çekiciliğini ve tercih edilirliliğini artırabilecek turizm türleri ele alınmaktadır. Ekoturizm de Genel Turizm dersi kapsamında ele alınan alternatif turizm türleri arasında yer alan bir turizm anlayışıdır.

Genel Turizm dersini alan öğrencilerin turizm türleri konusunda daha detaylı bilgiye sahip olabileceği düşünülerek, çalışma kapsamında tüm öğrenci düşünceleri değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda, I. Yarıyıl Genel Turizm dersine katılım gösteren ve devam eden 19

öğrenci ile iletişime geçilmeye çalışılmış, kimi öğrencilerin mekân ve zaman gibi sebepleri belirtmesi neticesinde çalışma grubu 12 öğrenciden oluşmuştur.

Tablo 1. Katılımcıların Profili

Kod	Yaş	Cinsiyet
AŞÇ. 1	18	K
AŞÇ. 2	22	E
AŞÇ. 3	18	E
AŞÇ. 4	19	K
AŞÇ. 5	21	K
AŞÇ. 6	20	K
AŞÇ. 7	20	K
AŞÇ. 8	20	K
AŞÇ. 9	18	K
AŞÇ. 10	29	E
AŞÇ. 11	20	K
AŞÇ. 12	20	K

Tablo 1’deki veriler doğrultusunda, görüşme tekniği uygulanan öğrencilerin 18-29 yaş aralığında oldukları ve 9 kadın, 3 erkekten oluştuğu görülmektedir. Katılımcıların tamamı Aşçılık Programı 1. sınıf öğrencisidir. Aşçılık Programının yeni açılmış olması (2020-2021) bu durumun temel sebebidir.

3.3. Verilerin Toplanması

Genel Turizm dersi alan öğrencilerin ekoturizm faaliyetlerinin destinasyona katkısı ile ilgili düşüncelerinin değerlendirilmesi amacı taşıyan bu çalışmada, nitel araştırma yaklaşımı olan yüz yüze görüşme tekniği kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği uygulanan katılımcılara görsel ve işitsel iletişim araçlarıyla ulaşılmıştır. Telefon, internet, e-mail gibi araçlarla iletişim kurulan öğrencilerle 04-11 Aralık 2020 tarihleri arasında sesli ve görüntülü bağlantılar gerçekleştirilmiş, konu ile ilgili verilere ulaşılmaya çalışılmıştır.

Görüşme sorularının hazırlanma aşamasında konu ile ilgili literatür taranmış, benzer çalışmalardan yararlanılmıştır (Demirtaş, Sunar ve Özşen, 2020; Dönmez, 2020; Çuhadar ve Ünal, 2017; Uslu, Sancar, Akay ve Kutukız, 2015). Oluşturulan mülakat formu doğrultusunda,

katılımcıların ekoturizm faaliyetlerinin destinasyona katkıları ile ilgili düşüncelerini belirlemek amacıyla yöneltilen sorular şu şekildedir;

- *Genel Turizm dersini almadan önce “ekoturizm” kavramı ile ilgili bilginiz var mıydı? Varsa nereden veya nasıl bilgi edinmiştiniz?*
- *Ekoturizm kavramı sizin için ne ifade etmektedir, nasıl tanımlarsınız?*
- *Ekoturizm faaliyetleri bir destinasyona nasıl katkı sağlar?*
- *Ekoturizm faaliyetlerinin bir destinasyona olumsuz etkileri söz konusu mudur?*

3.4. Verilerin Analizi

Nitel araştırmalarda kullanılan betimsel analiz tekniğinin uygulandığı çalışmada, katılımcılara görüşmeler esnasında yöneltilen sorulardan elde edilen cevaplar değerlendirilmiştir. Analizlerde, görüşmeye katılan kişilerin konu ile ilgili düşüncelerine alıntılar aracılığıyla yer verilmiştir.

4. Bulgular ve Yorum

Araştırmaya katılan öğrencilerle yapılan görüşmeler neticesinde elde edilen veriler değerlendirilerek konu hakkında bulgulara ulaşılmıştır. Artvin Çoruh Üniversitesi Artvin Meslek Yüksekokulu Aşçılık Programı 1. sınıfında eğitim-öğretimlerine devam eden ön lisans öğrencilerinin ekoturizm faaliyetlerinin destinasyona katkıları hakkındaki görüşlerine yönelik fikir elde edebilmek amacıyla toplam dört soru sorulmuştur. Görüşmeler sonucunda alınan cevapların analizinde doğrudan alıntılara da yer verilmiştir. Katılımcılar (öğrenciler) AŞÇ.1 ve sırasıyla kodlanmış, metnin devamında bu kodlarla belirtilmiştir.

4.1. Katılımcıların Genel Turizm Dersini Almadan Önce Ekoturizm Kavramı ile İlgili Bilgi Sahibi Olup Olmadıkları Hakkında Düşünceleri

Araştırmaya katılan öğrencilerin, Genel Turizm dersi almadan önce ekoturizm kavramı hakkında genel anlamda bilgi sahibi olmadıkları tespit edilmiştir. Katılımcılar daha çok, yapılan derslerde almış oldukları bilgiler ve ders sonrası verilen ödevlerin katkıları ile ekoturizm kavramı hakkında bilgi sahibi olduklarını belirtmiştir. Ekoturizm kavramı hakkında bilgi sahibi olanlar ise bu bilgileri diğer derslerden, okudukları kitaplardan ve doğa gezilerinden elde ettiklerini ifade etmiştir.

Katılımcıların Genel Turizm dersi almadan önce ekoturizm kavramı ile ilgili bilgi sahibi olup olmadıkları hakkında düşünceleri aşağıda verilmektedir.

AŞÇ. 1: “Hayır bilmiyordum. Genel Turizm dersi kapsamında verilen alternatif turizm ve türleri ödevi doğrultusunda öğrendim.”

AŞÇ. 2: “Ekoturizm hakkında bilgim yoktu. Genel Turizm dersinde verilen turizm türleri için yaptığım araştırmalar sayesinde fikir elde ettim.”

AŞÇ. 3: “Duymuşluğum vardı ama herhangi bir bilgim yoktu. Verilen ödev için araştırma yaparken öğrendim.”

AŞÇ. 4: “Ekoturizm hakkında adına yönelik tahminlerim vardı. Doğa ile ilgili bir kavram olduğunu düşünüyordum.”

AŞÇ. 5: “Az çok bilgim vardı. Daha önce göz gezdirdiğim gastronomi kitaplarında zaman zaman okuyordum.”

AŞÇ. 6: “Ne olduğunu bilmiyordum. Verilen ödevle ilgili çalışırken ve araştırma yaparken öğrendim.”

AŞÇ. 7: “Üniversiteye başlamadan önce anlamını bilmiyordum. Dönem başladığında bölümün diğer dersinde kavram olarak geçmişti. Merak edip araştırmış ve öğrenmiştim.”

AŞÇ. 8: “Lisedeki bilgilerim sayesinde ekoturizmle ilgili aklımda bazı bilgiler vardı. Genel Turizm dersindeki ders ve ödevler ile de iyice öğrenmiş oldum.”

AŞÇ. 9: “Genel Turizm dersindeki alternatif turizm konulu derse kadar bir bilgim yoktu. Ders ve ödev takviyesi ile öğrendim.”

AŞÇ. 10: “Doğayı ve gezmeyi seviyorum. Doğa gezilerimde karşılaştığım insanlarla sohbetlerimde bu kavram sıklıkça geçiyordu.”

AŞÇ. 11: “Ekoturizm hakkında herhangi bir bilgim bulunmamaktaydı. Aldığım ders ve verilen ödevler kapsamında ekoturizm ve diğer turizm türleri hakkında bilgiler edindim.”

AŞÇ. 12: “Pek bir bilgim yoktu. Genel Turizm dersi konularından ve ödevler sayesinde öğrendim.”

Katılımcıların Genel Turizm dersi almadan önce ekoturizm kavramı hakkında genelde bilgi sahibi olmadıkları görülmektedir. Bu durum, geçmiş yıllarda almış oldukları eğitimlerde bu konu hakkında herhangi bir materyalle karşılaşmadıkları ile yorumlanabilir. Ekoturizm kavramı ile daha önce karşılaşan öğrencilerin ise bu bilgileri diğer derslerden, okudukları kitaplardan ve doğa gezilerinden elde etmeleri, bölüm öğrencilerinin yeni bir kavrama ilgi gösterdikleri ve

öğrenmeye meraklı olduklarını göstermektedir. Ayrıca ders sonrası konu ile ilgili verilen ödevlerin katılımcıları mevcut konuya ve yeni öğrenmelere yönlendirdiği görülmektedir.

4.2. Ekoturizm Kavramının Katılımcılar İçin Ne İfade Ettiği Hakkındaki Düşünceleri

Katılımcılar (öğrenciler), ekoturizm kavramı ile ilgili düşüncelerinde daha çok doğa, doğal ortam, çevre, zarar vermemek gibi ifadeleri kullanmışlardır. Katılımcılar ayrıca ekoturizmi; gezi aktivitesi, tatil çeşidi, turizm türü, gezme ve görme eylemi olarak yorumlamış, ekoturizmle ilgili diğer ifadelerde ekoturizm uygulamalarının rahatlama sağlaması, kültürel kaynakları koruması, yerel halka katkı sunması ve duyarlı olunması gibi etkilerine ve yansımalarına değinmişlerdir.

Ekoturizm kavramının katılımcılar için ifade ettiği düşünceler aşağıda verilmektedir.

AŞÇ. 1: *“İnsanların rahatlmasını sağlayan, doğal ortamlarda yapılan gezi aktiviteleridir.”*

AŞÇ. 2: *“Doğayı ve kültürel kaynakları koruyan, insanların doğayla iç içe olduğu tatil çeşididir.”*

AŞÇ. 3: *“Çevreye zarar vermeyen, doğal ortamı bozmayan, yerel halkın gelişimine katkı sağlayan bir turizm türüdür.”*

AŞÇ. 4: *“İnsanların doğaya zarar vermediği, değişimine sebep olmadığı turizm türüdür.”*

AŞÇ. 5: *“Çevre koruma amaçlı, yerel halkın düzenini bozmadan, doğal güzelliklere zarar vermeden yapılan turizm türüdür.”*

AŞÇ. 6: *“Çevreye zarar vermeden, doğal yaşama ayak uydurarak ve yerel halkla iç içe gerçekleştirilen bir turizm türüdür.”*

AŞÇ. 7: *“Doğal bir yaşamı insanlara sunan, yeşilliği seven insanların tercih ettiği bir tatil çeşididir.”*

AŞÇ. 8: *“Doğaya zarar vermeden gerçekleştirilen aktivitelerdir. Turistlere doğaya zarar vermemelerini öğretmektedir.”*

AŞÇ. 9: *“İnsanların kirletmediği, bozmadığı doğal yerleri gezmek ve görmektir.”*

AŞÇ. 10: *“Çevreye zarar vermeden doğal ortamları görmek ve bu yörelerdeki halkı kalkındırmak olarak ifade edebilirim.”*

AŞÇ. 11: *“Doğayı gezme ve doğal güzellikleri görme amaçlı yapılan gezilerdir.”*

AŞÇ. 12: *“Doğayı koruyan, doğal alanlara karşı duyarlı olunan bir turizm türüdür.”*

Katılımcıların ekoturizm kavramı ile ilgili ifadeleri değerlendirildiğinde, ekoturizmin bir turizm anlayışı olduğu, özellikle doğaya ve doğal alanlara yönelik yapılan geziler olduğu düşünceleri ön plana çıkmaktadır. Genel olarak ifadelerde yer alan “çevreye zarar verilmeden”, “yerel halka katkı sağlayarak”, “dinlenme, gezme ve görme aktiviteleri” gibi düşünceler katılımcıların ekoturizm kavramı ile ilgili Genel Turizm dersini aldıktan, ilgili araştırma ve ödevleri yaptıktan sonra daha fazla bilgi sahibi olduklarının göstergesidir.

4.3. Ekoturizm Faaliyetlerinin Bir Destinasyona Katkıları Hakkında Katılımcı Düşünceleri

Katılımcılar, ekoturizm faaliyetlerinin özellikle doğanın ve çevrenin korunmasını ve gelişmesini sağlayan bir turizm türü olduğunu düşünmektedir. Ekoturizm faaliyetlerinin destinasyondaki kültürel, tarihi ve turistik değerlerin gelecek nesillere aktarılmasına katkı sağladığı konusunda hemfikir olan katılımcılar, yerel halkın da bu faaliyetlerden maddi ve manevi olarak olumlu etkilendiklerini belirtmektedir.

Ekoturizm faaliyetlerinin destinasyonu ne derece olumlu etkilediği ile ilgili katılımcı görüşleri aşağıda belirtilmektedir.

AŞÇ. 1: *“Bir destinasyonda ekoturizm faaliyetlerinin olması, yörenin ve bölgenin değişen turist profiline uyum sağlaması anlamına gelir. Bu durum, turistlerin destinasyonu daha çok tercih etmesine ve daha fazla harcama yapmalarına sebep olur.”*

AŞÇ. 2: *“Yeşili, doğayı, çevreyi seven bir toplumuz. Doğayla iç içe, yeşil bir çevrede, temiz bir yerde tatil yapmayı herkes ister. Bu özelliklere sahip olan yerler daha çok turist çeker.”*

AŞÇ. 3: *“Çevrenin korunduğu, doğallığın bozulmadığı yerlerde oluşan tatil anlayışı hem destinasyona gelen kişilere hem de yörede yaşayan yerel halka olumlu bir biçimde yansır. Ekoturizm faaliyetleri, destinasyonun turizm çeşitliliğini artırır, yerel halkın gelir kaynaklarını çoğaltır.”*

AŞÇ. 4: *“Ekoturizmdeki tatil anlayışı sayesinde destinasyondaki doğal güzelliklerin yaşam süreleri artar. Bu güzelliklerin ileriki nesillere aktarılabilmesine katkıda bulunur.”*

AŞÇ. 5: *“Ekoturizm faaliyetleri destinasyondaki çevre unsurlarını korur, yerel halkın yaşamına ve kalkınmasına olumlu yönde etki eder. Ziyaretçilerin tatil, yerel halkın ise yaşam keyfini artırır.”*

AŞÇ. 6: *“Destinasyonda yaşayan yerel halkın doğaya ve çevreye daha fazla sahip çıkmasını sağlar. Çünkü ekoturizm faaliyetleri destinasyondaki tüm değerlerin yaşam sürelerini artırıcı bir etkidir.”*

AŞÇ. 7: “Ekoturizm faaliyetleri doğayla birlikte yürütülen etkinliklerdir. Bu etkinliklere katılan kişilerde mutluluk, huzur gibi duygular artış gösterir. Destinasyonu ziyaret eden kişilerdeki olumlu duygu, düşünce ve davranışlar yerel halka da olumlu yansıtacaktır.”

AŞÇ. 8: “Ekoturizm faaliyetleri destinasyon tanıtımında önemli derecede rol oynar. Doğal güzellikler ve çekiciliklerin tanıtımı ve bilgilendirme faaliyetleri destinasyonun tanınırlığını ve bilinirliğini artırır.”

AŞÇ. 9: “Ekoturizm sayesinde destinasyondaki doğal yerlerin keşfi artar, tanıtım ve reklam faaliyetleri daha fazla kitleye ulaşır. Destinasyondaki tüm paydaşlara maddi ve manevi katkı sağlar.”

AŞÇ. 10: “Ekoturizm faaliyetlerinin destinasyona en önemli katkısı yerel ölçekte oluşacak etkilerdir. Özellikle yerel halkın önemli bir aktör olduğu ekoturizm faaliyetleri, destinasyonun ekonomik, sosyal ve kültürel yaşantısına da katkıda bulunur.”

AŞÇ. 11: “Ekoturizmin en önemli getirisi yerel halkla ilgilidir. Destinasyondaki çevre ve doğa temelli faaliyetler, yerel halkın yaşadığı çevreyi daha temiz ve nezh tutmasını gerektirir. Bu durum özellikle gelecek nesiller için önemli bir yaşam unsurudur.”

AŞÇ. 12: “Sadece yerel halkın bildiği doğal güzelliklerin keşfedilmesinin hızlanmasına ve daha fazla kitlelerce bilinmesine olanak sağlar. Ekoturizm faaliyetleri, özellikle tabiat canlılarının yaşam alanlarının temiz tutulmasına olanak sağlar. Ekoturizm faaliyetlerine katılım gösteren bireyler, bireysel temizlik ve sağlıklarına dikkat ettiği kadar destinasyonun da temiz ve sağlıklı bir turizm alanı olmasına dikkat eder, bu düşünceyle hareket eder.”

Değişen turist profiline karşı bir uyum gerektiği konusunu ön plana çıkaran katılımcılar, ekoturizm faaliyetlerinin destinasyona ve yerel halka katkı sağladığını belirtmektedir. Katılımcı düşüncelerine göre, doğanın ve çevrenin korunmasını sağlayan etkinlikleri barındıran ekoturizm faaliyetleri, *sürdürülebilir turizm anlayışına da katkıda bulunmaktadır.*

4.4. Ekoturizm Faaliyetlerinin Bir Destinasyona Olumsuz Etkileri Olup Olmadığı ile İlgili Katılımcı Düşünceleri

Ekoturizm faaliyetlerinin planlı ve programlı bir biçimde yapılması gerekmektedir. Koruma-kullanma dengesinin dikkate alınması, taşıma kapasitesinin aşılmasında, yerel halkın yaşam alanlarına saygı gösterilmesi gibi durumlar destinasyona ziyaretçi getiren yetkililerden ve katılım gösteren ziyaretçilerden beklentilerdir. Doğanın korunmaması, çevreye özen gösterilmemesi,

turistik değerlere zarar verilmesi gibi olumsuz davranışlar ekoturizm faaliyetlerinin destinasyona verebileceği zararlara örnektir.

Katılımcıların destinasyondaki ekoturizm faaliyetlerinin potansiyel olumsuz etkileri hakkında görüşleri aşağıda belirtilmektedir.

AŞÇ. 1: “Planlama ve uygulama aşamalarının doğru bir biçimde değerlendirilmediği durumlarda doğal kaynaklara zarar verilebilir. Sürdürülebilir kullanım anlayışına dikkat edilmesi gerekmektedir.”

AŞÇ. 2: “Ekoturizm faaliyetlerinin bir destinasyona olumsuz etkilerinin olduğunu veya olacağını zannetmiyorum. İnsanlar zaten doğa, oksijen ve huzur için bu turizm türünü tercih etmektedir. Bireylerin, böyle bir etkinlikte olumsuz bir durum içerisinde yer alacaklarını, yanlış bir davranışta bulunacaklarını düşünmüyorum.”

AŞÇ. 3: “Ekoturizm faaliyetleri doğayı, bölgeyi ve yerel halkı olumlu derecede etkilemektedir fakat, destinasyonun gelişimi açısından yeni yatırımlar ve planlamalar gerekecektir. Bu yatırımların araştırılmadan veya planlamadan yapılmaması gerekmektedir. Bu gelişmelerin ilgili kurum ve kişilerce takip edilmesi ve denetlenmesi şarttır.”

AŞÇ. 4: “Destinasyondaki turizm faaliyetlerinin artması yerel halkı rahatsız edebilir. Yerli ve yabancı ziyaretçilerin doğaya zarar verebileceği unutulmamalıdır. Bu durum destinasyonda kirliliğe ve karmaşaya neden olabilir. Doğanın tahrip edilmesi ve değerlere zarar verilmesi destinasyona olan ilgiyi azaltabilir.”

AŞÇ. 5: “Ekoturizm faaliyetlerinin destinasyondaki değerlerin yapılarında herhangi bir değişikliğe sebebiyet vermemesi gerekmektedir. Bu doğrultuda turizm değerlerinin etkin ve verimli bir şekilde korunması ve gelecek nesillere aktarılması sağlanmalıdır. Bu konuda ziyaretçilerin bilgilendirilmeleri ve yönlendirilmeleri gerekmektedir.”

AŞÇ. 6: “Koruma-kullanma dengesinin iyi ayarlanması gerekmektedir. Bu konuda planlama çalışmalarına ağırlık verilmelidir. Aksi bir tutum destinasyondaki turizm değerlerinin bilinçsiz kullanımına ve yaşam sürelerinin azalmasına sebebiyet verebilir.”

AŞÇ. 7: “İnsanlar tatil düşüncelerinde zaten doğayla iç içe ve huzurlu bir ortam aramaktadır. Bu ortamı tercih eden ve destinasyona gelen turistlerin ekoturizm faaliyetleri içerisinde destinasyona herhangi bir olumsuz katkıda bulunacaklarını düşünmüyorum.”

AŞÇ. 8: “Destinasyonun tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin yeteri kadar oluşması gerekmektedir. Plansız ve programsız gelişen ekoturizm faaliyetleri destinasyonu olumsuz etkileyebilir.”

AŞÇ. 9: “Destinasyondaki ekoturizm faaliyetlerine katılan yerli ve yabancı ziyaretçilere etkin bir bilgilendirme akışı gerekmektedir. Turistlerin bilinçsiz ve bilgisiz hareket etmesi turizm değerlerine zarar verme riskini beraberinde getirir. Ekoturizm faaliyetlerinde özellikle destinasyonun barındırdığı flora ve fauna değerlerinin zarar görmemeleri sağlanmalıdır.”

AŞÇ. 10: “Planlama ve uygulama aşamalarının doğru bir biçimde değerlendirilmediği durumlarda doğal kaynaklara zarar verilebilir. Sürdürülebilir kullanım anlayışına dikkat edilmesi gerekmektedir.”

AŞÇ. 11: “Plansız ve programsız uygulamalar destinasyonla ilgili olumsuz gelişmeler getirebilir. Bu durum doğayı ve yerel halkı olumsuz etkiler. Bu olumsuzluklar çerçevesinde ekolojik sistemin de bozulma ve gelişememe riski söz konusudur.”

AŞÇ. 12: “Destinasyonu ziyaret eden insanların bilinçli ve bilgili olmaları gerekmektedir. Destinasyonu ziyaret edip, yörenin değerlerine zarar veren bir ziyaretçinin yöreye hiçbir katkısı olmaz. Çevreyi kirleten, çöplerini bırakan, doğaya saygı duymayan bir ziyaretçi destinasyondaki yaşam dengesini olumsuz etkileyecektir. Bu durumun engellenmesi, konu hakkında bilgilendirme ve yönlendirme çalışmaları gerekmektedir.”

Destinasyondaki ekoturizm faaliyetlerinin olumsuz bir etki oluşturmaması adına planlı ve programlı bir biçimde hareket edilmesi gerekmektedir. Bu konuda özellikle yerel yönetimlere ve ilgili kurumlara görev düşmektedir. Destinasyona gelen ziyaretçiler destinasyon hakkında bilgilendirilmeli, destinasyondaki turizm değerlerine yönelik duyarlı davranılması gerektiğinin bilincinde olmalıdır. Ekoturizm faaliyetlerine katılan ziyaretçiler doğayı, yeşili, çevreyi seven insanlar olarak bilinmektedir, fakat destinasyona ve yerel halkın yaşam alanına zarar gelmemesi adına etkili ve sürdürülebilir önlemlerin alınması gerekmektedir.

5. Sonuç ve Değerlendirme

Hızla büyüyen turizm endüstrisi, ülke ekonomilerine ve destinasyonlara önemli derecede katkılarda bulunmaktadır. Turizm hareketlerine katılan kişilerin istek ve beklentileri son yıllarda değişiklik göstermiştir. Bireylerin tatil anlayışlarındaki deniz, kum ve güneş tercihleri yerini doğa, çevre, kültür gibi unsurlara bırakmıştır. Kalabalıktan ve şehir hayatından uzaklaşmak isteyen turistler doğayla iç içe olma, destinasyondaki doğal ve kültürle değerleri tanıma, yerel halkla iletişim kurma gibi etkinlikler içerisinde bulunmak istemektedir.

Ekoturizm, turistlerin bu istek ve beklentilerini, alternatif turizm türleri arasında karşılayan bir turizm anlayışıdır. Doğaya saygı, çevreyi koruma, turistik değerlere karşı sorumluluk, yerel halkı önemseme gibi düşüncelerin anlayışlarıyla yorumlanan ekoturizm kavramı, turizm çeşitlendirmesi kapsamında diğer turizm türlerinden ayrılmakta, içerik ve uygulamaları ile kitle turizmine göre farklılık göstermektedir. Alternatif turizm türleri arasında en çok tercih edilen ve ilgi duyulan turizm anlayışlarından olan ekoturizm, katılım gösteren ve ev sahipliği yapan kişilerde koruma, kullanma ve sürdürülebilirlik dengesinin öne çıkmasını amaçlamaktadır.

Ekoturizm, Artvin Çoruh Üniversitesi Artvin Meslek Yüksekokulu Aşçılık Programı I. Yarıyıl müfredatında yer alan Genel Turizm dersi kapsamında işlenen alternatif turizm türleri arasında yer almaktadır. Araştırma neticesinde elde edilen sonuçlar göstermektedir ki; öğrencilerin ekoturizm kavramı ile ilgili bilgileri daha çok Genel Turizm dersini aldıktan sonra elde ettikleri tespit edilmiştir. Katılımcıların ortak görüşü, özellikle ders sonrası verilen haftalık ödevlerin konuya olan bilgileri arttırdığı yönündedir.

Katılımcıların ekoturizm kavramını ifade etmelerinde “çevreye zarar verilmeden”, “yerel halka katkı sağlayarak”, “dinlenme, gezme ve görme aktiviteleri” gibi düşünceler öne çıkmaktadır. Ekoturizm faaliyetlerinin insanları rahatlattığını, doğayla iç içe olma imkânı sağladığını belirten katılımcılar ifadelerinde, ekoturizmin çevre koruma, doğal yaşama ayak uydurma ve yerel halka fayda sağlama özelliklerini ön plana çıkarmaktadır.

Katılımcıların ekoturizm kavramını ifade etmelerinde “çevreye zarar verilmeden”, “yerel halka katkı sağlayarak”, “dinlenme, gezme ve görme aktiviteleri” gibi düşünceler öne çıkmaktadır. Ekoturizm faaliyetlerinin insanları rahatlattığını, doğayla iç içe olma imkânı sağladığını belirten katılımcılar ifadelerinde, ekoturizmin çevre koruma, doğal yaşama ayak uydurma ve yerel halka fayda sağlama özelliklerini ön plana çıkarmaktadır.

Ekoturizmin destinasyona katkıları ile ilgili katılımcıların öne çıkardığı görüşler; ilgili faaliyetlerin destinasyondaki tüm paydaşlara ve özellikle yerel halka katkı sağladığı, çevrenin korunduğu, turizm çeşitliliğinin arttığı, sürdürülebilirliğe katkı sağladığı yönündedir. Ekoturizm faaliyetlerinin destinasyonun tanıtımına ve çekiciliğine de katkı sağladığını düşünen katılımcılar ayrıca ekoturizm sayesinde destinasyondaki turizm değerlerinin bilinirliğini artacağını ifade etmektedir.

Ekoturizm faaliyetlerinin destinasyona muhtemel olumsuz etkilerine yönelik katılımcıların görüşleri doğrultusunda; destinasyonla ilgili atılan veya atılacak olan plansız ve programsız adımların destinasyonun tüm paydaşlarına zarar verebileceği konusu ön plana çıkmaktadır.

Ekoturizm faaliyetlerinin kontrol dışı büyümesi ve gelişmesi, destinasyonun taşıma kapasitesinin aşılmasına sebebiyet verebilecek bir durumdur. Bu durum, destinasyonda tahrip ve kirlenme riski ile karşılaşılmasına neden olabilecektir. Konu ile ilgili bilgilendirme ve bilinçlendirme şarttır.

Çalışma neticesinde ulaşılan verilerle, ilgili konu hakkında literatürdeki araştırmalar verilerinin yakınlık gösterdiği belirlenmiştir. Demirtaş vd.'nin (2020) Ankara Üniversitesi Beypazarı Meslek Yüksekokulu'nda eğitim-öğretim gören ve "Turizm ve Çevre" dersini alan öğrencilerle yaptıkları çalışmada da ders kapsamında verilen teorik bilgiler doğrultusunda öğrencilerin çevreye ve doğaya olan yaklaşımlarının olumlu yönde etkilendiği belirlenmiştir. Konu ile ilgili benzer bir sonuç, Çuhadar ve Ünal'ın (2017) Süleyman Demirel Üniversitesi öğrencilerine uyguladıkları araştırmada da görülmektedir. İlgili çalışmada, ön lisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin kırsal turizme yönelik bakış açılarının olumlu olduğu, ders müfredatlarına alternatif turizm ve ekoturizm uygulamalarının da kazandırılmasının gerekliliği ortaya konmuştur.

Katılımcıların ekoturizm faaliyetlerinin destinasyona katkısı konusundaki düşünceleri, herhangi bir destinasyonla ilgili gerçekleştirilecek bir planlama ve program çalışmasında dikkate alınabilecek, konuya ilgi duyan yerel, bölgesel veya ulusal ölçeklerdeki kurum veya kuruluş yetkililerinin ilgi gösterebileceği muhtemel düşüncelerdendir. Neticede, turizm eğitimi almış veya almakta olan öğrenci kesimi etkili, verimli ve sürdürülebilir bir turizm planında veya programında muhatap alınabilecek veya düşüncelerine başvurabilecek potansiyel bir paydaş grubudur.

Çalışmanın sadece Artvin Çoruh Üniversitesi Artvin Meslek Yüksekokulu Otel, Lokanta ve İkram Hizmetleri Bölümü Aşçılık Programı I. Yarıyıl 1. sınıf önlisans öğrencileri kapsamında değerlendirilmesinin temel nedeni Aşçılık Programının yeni (2020-2021) açılmış olmasıdır. Benzer çalışmaların farklı bölümler, programlar, sınıflar veya diğer üniversite öğrencileri üzerinde de yapılması, öğrencilerin farklı alternatif turizm türlerine yönelik algılarının araştırılması önerilebilecek konu başlıkları arasındadır.

Kaynakça

Albayrak, A. (2013). *Alternatif Turizm*. Ankara: Detay Yayıncılık: Ankara.

Artvin Meslek Yüksekokulu. (2021). Artvin Çoruh Üniversitesi Artvin Meslek Yüksekokulu Otel, Lokanta ve İkram Hizmetleri Bölümü Aşçılık Programı Ders İçerikleri, <https://myo.artvin.edu.tr/ders-icerikleri-39>, Erişim Tarihi: 12 Şubat 2021.

- Bozok, D. ve Yılmaz, G. Ö. (2008). *Eko-Turizm*. Turistik Ürün Çeşitlendirmesi (Ed. N. Hacıoğlu ve C. Avcıkurt), s. 111-136, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Çiçek, A. (2012). *Çevre Kalitesini Etkileyen Faktörler*. Ekoloji ve Turizm (Ed. A. Çiçek), s. 68-87, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Çuhadar, M. ve Ünal, İ. (2017). Ön Lisans Düzeyinde Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Kırsal Turizm Algıları Üzerine Bir Araştırma. *Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 3(2), 1-16.
- Dağdelen, Ö. ve Çingilbel, İ. (2021). *Ekoturizm Uygulamaları*. Rekreasyon ve Turizm Araştırmaları (Ed. M. C. Birinci ve Ö. Yayla), s. 132-152, Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Demirtaş, N., Sunar, H. ve Özşen, Z. S. (2020). Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Ekoturizm Algısı: Beypazarı Meslek Yüksekokulu Örneği. *Turizm Çalışmaları Dergisi*, 2(1), 35-42.
- Dönmez, T. (2020). *Turizm Fakültesi Öğrencilerinin İnanç Turizmi Algıları Üzerine Bir Araştırma*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara.
- Ekoturizm ve Sürdürülebilir Turizm Derneği (ESTD). (2021). Ekoturizm Nedir? <http://www.ekoturizmderneği.org/>, Erişim Tarihi: 14 Mayıs 2021.
- Gümüş, M. ve Dilek, K. N. (2018). *Turizm Hareketlerinin Sınıflandırılması ve Turizmin Gelişmesini Etkileyen Unsurlar*. Genel Turizm Bilgisi (Ed. O. Emir), s. 20-45, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Haberal, H. (2015). *Turizmde Alternatif Ekolojik Turizm - Doğa Turizmi - Kırsal Turizm - Yayla Turizmi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kahraman, N. ve Türkay, O. (2014). *Turizm ve Çevre*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Karadeniz, C. B., Kabacık, M. ve Sarı, S. (2018). Ordu İlinde Ekoturizm Uygulamaları, Kabakdağı, Kayabaşı Örneği. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(2), 323-337.
- Kozak, N., Kozak, M. A. ve Kozak, M. (2015). *Genel Turizm İlkeler ve Kavramlar* (17. Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kuşlivan, Z. ve Eren, D. (2009). *Türkiye'de İç Turizm Talebinin Yapısı ve Gelişimi*. Türk Turizm Tarihi Yapısal ve Sektörel Gelişim (Ed. Ş. Çavuş, Z. Ege ve O. E. Çolakoğlu), s. 57-85, İstanbul: Detay Yayıncılık.

- Ödemiş, M. ve Hassan, A. (2019). Gümüşhane'nin Eko-Turizm Potansiyelinin Kavramsal Analizi ve Bu Potansiyelin Değerlendirilmesine Yönelik Öneriler. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 10(Ek Sayı), 59-70.
- Öztürk, İ. (2009). *Makro Planlama ve Bölgesel Kalkınma Çerçevesinde Sakarya'da Yapılabilecek Turizm Faaliyetlerine İlişkin Bir Değerlendirme*. Turizm Politikaları (Ed. O. Batman ve O. Turkey), s. 69-90, İstanbul: Değişim Yayınları.
- The International Ecotourism Society (TIES). (2021). What is Eco tourism, <https://ecotourism.org/what-is-ecotourism/>, Erişim Tarihi: 14Mayıs 2021.
- Uslu, A., Sancar, M. F., Akay, B. ve Kutukız, D. (2015). Siirt İli Kırsal Turizm Potansiyeli ve Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Kırsal Turizm Algıları Üzerine Bir Araştırma. *Akademik Bakış Dergisi*, 49, 350-365.
- World Tourism Organisation (UNWTO). (2021). Ecotourism and Protected Areas, <https://www.unwto.org/sustainable-developmentcontent/ecotourism-and-protected-areas/>, Erişim Tarihi: 14Mayıs 2021.
- Yeşiltaş, M. (2018). *Turizmin Genel Yapısı ve Temel Kavramlar*. Genel Turizm Bilgisi (Ed. O. Emir), s. 2-19, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*(5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yüksek, G. (2013). *Sürdürülebilir Turizm*. Alternatif Turizm (Ed. A. S. Bahçe), s. 26-50, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.